

**José Luis Blas, Manuela Casanova, Santiago Fortuny
i Margarita Porcar (ed.):**

Estudios sobre lengua y sociedad.

Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I., 2002
(Col·lecció “Estudis Filològics”; 9), ISBN 84-8021-366-3, 251 pàgs.

José Luis Blas, Manuela Casanova, Santiago Fortuny i Margarita Porcar han editat recentment aquest volum amb contribucions en castellà i català (valencià). Només a la fitxa amb les dades bibliogràfiques i a la presentació del llibre (pàgs. 9–14) per José Luis Blas Arroyo s’hi indica que el llibre “recoge el texto [sic] de las ponencias y mesas redondas celebradas en el curso de las I Jornadas sobre Lengua y Sociedad que tuvieron lugar en la Facultad de Ciencias Humanas y Sociales de la Universidad Jaume I, entre los días 6 y 8 de noviembre de 2000” (pàg. 9), si bé s’ha de dir també que no s’hi van incloure totes les contribucions de les jornades en qüestió. A la introducció, que per cert no surt a l’índex, José Luis Blas Arroyo menciona una contribució de Maitena Etxebarria Aróstegui, que “presentó los resul-

Zeitschrift für Katalanistik 16 (2003), 195–250

ISSN 0932-2221

<https://doi.org/10.46586/ZfK.2003.227-237>

tados de un estudio empírico reciente sobre un fenómeno de variación fónica en el País Vasco”, però la contribució no és inclosa al volum. Una altra contribució d’Humberto López Morales, “que iba a abordar en su ponencia los problemas teóricos y metodológicos que plantea para la sociolingüística otro tipo de variación especialmente polémica y difícil de evaluar, como es la correspondiente al nivel léxico” (pàg. 11) sembla que ni tan sols es va presentar al col·loqui. No s’entén perquè s’han esmentat els projectes i temes no inclosos i fins i tot les raons per les quals el senyor López Morales, per exemple, no va participar al col·loqui (“un viaje de última hora, representando a la Asociación de las Academias de la Lengua Española, de cuya Comisión Permanente es en la actualidad Secretario el profesor López Morales, lo impidió”, pàg. 11), però potser que no es volia renunciar a esmentar uns autors de renom i tan reconeguts. El text de la presentació és estilísticament i sintàcticament caòtic i dens, perquè les nombroses intercalacions i afegits fan que l’autor a vegades s’oblidi d’acabar les seves frases, i cansa haver de trobar les relacions entre les diferents parts de les frases kantianes. Moltes frases són confuses i a vegades gairebé incomprendibles. Només per exemplificar-ho: si es treuen algunes de les intercalacions, resulta, per exemple, que *una difusió pot estendre’s*: “la difusión de la sociolingüística ha sido más lenta [...] pero [...] ha conocido también una fructífera extensión [...]” (pàg. 9).

L’objectiu del congrés va ser “ofrecer una perspectiva más amplia y abarcadora de las investigaciones que en la actualidad se llevan a cabo en nuestro país [Espanya] en torno a las relaciones entre la lengua y la sociedad” (pàg. 10). El volum reuneix quatre ponències i set intervencions a les taules rodones sobre “Consecuencias lingüísticas del contacto de lenguas” i “*Corpora* de lengua oral”.

El volum comença amb les ponències. Hernán Urrutia Cárdenas s’ocupa de “Bilingüismo y educación en la Comunidad Autónoma Vasca (CAV)” (pàgs. 17–51), comunicació vinculada, segons Blas Arroyo (pàg. 10), a la sociologia del llenguatge i a la psicolingüística. L’autor estudia la relació entre els resultats acadèmics d’alumnes de primària i secundària (8è de EGB i 2n de BUP) a la Comunitat Autònoma Basca i una sèrie de variables sociolingüístiques, com ara els diferents models lingüístics (ensenyament en castellà, euskera com a assignatura; ensenyament castellà/euskera al 50% cadascú o ensenyament en euskera amb castellà com a assignatura), el tipus de xarxa (escola pública, *ikastola*, privada no *ikastola*), tipus d’instrucció, primera llengua, edat, sexe, etc. El domini de la llengua escolar i els resultats acadèmics, per exemple, presenten correlacions significatius i

de grau alt, i es va observar una correlació alta entre els resultats acadèmics i els factors sociolingüístics. Uns dels resultats potser més alarmants són el baix nivell de l'euskera estàndard en el model lingüístic bilingüe i en el model monolingüe basc, i l'ús mínim o fins i tot inexistent de l'euskera en contextos extraescolars en el model monolingüe castellà. Malauradament, no s'explica enlloc en què consisteixen els tests de Scheffé (pàg. 31) o "el Manova (Análisis Multivariable de la Varianza)" (pàg. 35), i tampoc no s'hi indiquen els programes d'anàlisi estadística amb què es va treballar.

En la seva ponència "Lenguas en contacto y actitudes lingüísticas en la Comunidad Valenciana" (pàgs. 53–86), una de les contribucions més interessants del volum, José R. Gómez Molina presenta els resultats d'un estudi sobre les actituds lingüístiques, "un aspecto del bilingüismo social valenciano escasamente estudiado hasta la fecha" (Blas Arroyo, pàg. 11). En el context del contacte lingüístic a la Comunitat Valenciana es parla d'una situació de contacte lingüístic *estable* (pàg. 53), com si durant els últims decennis no hi hagués hagut canvis substancials en la relació de les dues llengües implicades. A més, al mateix article es parla de "conocer la dinámica de los procesos lingüísticos" (pàg. 54) i del desenvolupament remarcable de les actituds respecte de la llengua autòctona, particularment la seva forma estàndard, molt més positives que segons altres estudis realitzats en les últimes dues dècades. L'autor dóna una llista de les varietats lingüístiques usades a l'àrea metropolitana de València i esquematitzades dins d'un contínuum geolingüístic i social castellà-català: castellà estàndard, valencià estàndard, castellà no estàndard i valencià apitxat o central (pàg. 59–60). Gómez Molina sosté que es tracta de quatre varietats. Tanmateix, és una manera idealitzada de mirar les coses, perquè simplement no s'hi van considerar altres varietats que dificultarien el model presentat, com ara els dialectes regionals (secundaris), és a dir, diatòpics, com, per exemple, l'andalús, els dialectes terciaris del castellà com a llengua comú (realitzacions andaluses, extremeñes, etc. de l'estàndard, possiblement amb particularitats regionals), dialectes secundaris i terciaris d'altres llengües històriques (gallec, basc, català), parlat per persones amb diferents graus de competència d'un dialecte secundari o terciari del castellà, dialectes terciaris de parlants monolingües i bilingües procedents dels països hispanoparlants (dominicans, cubans, peruans, etc.) o varietats d'altres llengües històriques (àrab, tamazight, etc.). Com que Gómez Molina compara els seus resultats

amb els de Ros (1982),¹ que parla de cinc varietats, no hauria estat malament indicar, almenys, les varietats lingüístiques que estableix aquesta autora. També necessitaria més explicacions la postura de Gómez Molina segons el qual el castellà estàndard és una varietat dialectal (!), com es desprèn de les explicacions de les varietats parlades a València (pàg. 59), i més quan a la nota 7 es diu que l'estàndard és la varietat parlada a l'ensenyament i en uns quants mitjans de comunicació (pàg. 59). Un aspecte particularment important és la classificació dels procediments per a mesurar les actituds lingüístiques en indirectes (pàg. 61) i directes (pàg. 62). En l'estudi amb un total de 234 informants s'hi utilitzen tests quantitius i qualitius, un qüestionari (en què es formulen preguntes sobre l'ús del castellà i la llengua autòctona a la interacció quotidiana) i la *matched-guise technique*. L'autor distingeix set categories d'adjectius, malauradament sense justificar les seves classificacions, de manera que els resultats no acaben de convèncer del tot. Així, per exemple, no queda clar per quina raó *influyente* s'ha inclòs dins de la categoria "tipo de comunicaci3n o interacci3n" (pàg. 63), ja que podia formar part de la categoria "éxito socioecon3mico", o per què *autoridad* (que a més no és adjectiu) s'inclou dins del grup "tipo de comunicaci3n o interacci3n" i no dins dels grups "éxito socio-econ3mico" o "posici3n social". Tampoc no es justifica per què la mera interpretaci3n qualitativa de les dades s'entén com a procés estadístic ("estadística (de inferencias)"), contrastant amb l'anàlisi qualitativa dels resultats ("estadística descriptiva") (pàg. 62). Les persones que utilitzen la varietat del valencià estàndard es perceben com a més competents, i aquesta varietat és considerada més persuasiva, influent i clara, pròpia de les persones més cultes i de millor posici3n econ3mica, utilitzada per persones de professi3n de categoria mitjana-alta. Les persones que usen les varietats no-estàndard són associades amb el paper de subordinat. Encara, el castellà estàndard es considera més urbà que les altres varietats. Entre els resultats s'ha de destacar que sembla no fer falta parlar la llengua autòctona per sentir-se valencià, és a dir, que el grau de competència en la llengua autòctona sembla no repercutir en el grau d'identificaci3n etnolingüística, si bé la varietat que més reflecteix la identitat valenciana és el valencià no-estàndard. A vegades, però, no queda gaire clar què és el que l'autor vol dir, per exemple quan parla de "otras técnicas de medici3n, éstas directas" i després només es diu

¹ Ros, María (1982): "Percepci3n y evaluaci3n de los hablantes de cinco variedades lingüísticas." Dins: Rafael Ll. Ninyoles (ed.): *Estructura social al País Valencià*. València: Diputaci3n Provincial, 679–698.

que “varias investigaciones [...] han utilizado esta [!] técnica” (pàg. 62). Són dificultats per a la comprensió del text que, però, s’haurien solucionat fent una correcció i edició més curades. El punt dèbil de l’article –com també del volum sencer– són les referències bibliogràfiques i la bibliografia. L’autor fa referència a autors que després no apareixen a la bibliografia, com ara Giles y Ryan (1982) i Lambert (1960) citats a la pàg. 61, salta contínuament entre diferents edicions o entre originals i traduccions d’una mateixa obra (per exemple Weinreich 1953 i 1974, Labov 1972 i 1983), arriscant-se que a vegades ni tan sols se sap si es tracta d’una traducció feta pel mateix autor o realitzada per Gómez Molina, canvia els noms d’autors (Fishbein en lloc de Fishman, pàg. 82, Mollá [pàg. 54] vs. Mollá [pàg. 84]), no indica les pàgines dels articles citats, cita autors que resulten ser només els editors de les obres indicades (cf. la opinió atribuïda a Fishbein 1967 [cf. pàg. 57], que és un volum només editat per ell), etc.

Amb “La atenuación en una conversa polémica” (pàgs. 87–103) d’Antonio Briz s’enfoca un altre àmbit de la lingüística, més relacionat amb la pragmàtica i l’anàlisi conversacional. Briz estudia les estratègies pragmàtiques de l’atenuació en converses conflictives en el fragment d’una conversa extreta del corpus del grup Val.Es.Co. Els atenuants són modificadors semàntics i pragmàtics. A més de modificar significats de paraules o expressions, són una categoria pragmàtica que regula les relacions interpersonals i socials entre els participants dels actes de parla. L’autor identifica els processos d’argumentació, i exposa el funcionament global i local dels atenuants. Conclou que qualsevol recurs atenuador és una mena d’acció estratègica lligada a un determinat objectiu; per aquesta raó, l’atenuant es tracta com a categoria i funció pragmàtica dins de l’àmbit del discurs. En l’explicació dels signes de transcripció, cal destacar que no sempre es tracta de signes de debò o que hi manca informació: la seqüència “és que se pareix a mosatros”, per exemple, porta l’explicació “Fragmento de conversación en valenciano”, sense que hi hagi cap mena de signe que l’acompanyi. Tampoc no queda clar què significa que “Las incorrecciones gramaticales [...] no aparecen marcadas por lo general” (pàg. 102). Quan, doncs, i per què es marquen? L’ús de *conversa* al títol de la comunicació és un catalanisme de registre: en castellà, *conversa* (en lloc de *conversación*) és col·loquial, en català és normal utilitzar-ho també en textos escrits formals.

L’última ponència inclosa és la de Julio Borrego Nieto (“Niveles de lengua y diccionarios”, pàgs. 105–151). L’autor presenta els resultats d’un estudi comparatiu lexicogràfic. S’hi ocupa de les marques utilitzades en alguns dels diccionaris de castellà més importants, com ara les marques de

registro, *estilo* i *género* i del lèxic especialitzat, per a donar informació sobre variació diafàsica i diastràtica, i formula propostes per a la indicació de dades diafàsiques i diastràtiques (registre, actitud social, etc.). És, de fet, una de les contribucions més ben documentades i elaborades i, formalment, la més acurada.

La taula rodona intitolada “Consecuencias lingüísticas del contacto de lenguas” comprèn quatre intervencions. A la “Introducción a los fenómenos del contacto de lenguas en las comunidades de habla castellanense” (pàgs. 155–168) de Blas Arroyo es resumeixen continguts presentats més detalladament en treballs lingüístics pertinents anteriors (cf. Sinner 1999 al respecte).² L'estil, de vegades sorprenentment anecdòtic (“yo acababa de superar unos meses atrás una durísima oposición al cuerpo de profesores de lengua española de enseñanza secundaria”, pàg. 157), és senyal inequívoc de que la intervenció oral es va publicar sense fer canvis substancials en el text llegit.

A continuació, Lluís Gimeno Betí refereix breument sobre “Espanyol i català: dues llengües en contacte” (pàgs. 169–187), tenint-hi en compte també els aragonesismes. Després de exposar la situació fins als segle XVI, es dedica a l'inici de la interferència lingüística castellana damunt la llengua catalana al primer terç del segle XVI. No ens sembla justificat dir que a partir del segle XVI “el corrent important flueix pràcticament en un sol sentit: del castellà al català” (pàg. 177), ja que per assegurar aquesta posició cal estudiar el castellà dels Països Catalans i no prendre, com a punt de comparació, el castellà de les regions monolingües (és a dir, referir-se únicament al castellà com “idioma veí”). És, per cert, una opinió que es troba en gairebé tota la literatura existent sobre el contacte lingüístic entre castellà i català i que segurament trigarà molt a (poder) relativitzar-se o corregir-se. No hi ha, encara, estudis de la influència del català sobre el castellà dels Països Catalans en els primers segles del contacte lingüístic que permetin anàlisis comparatives de la freqüència d'interferència català → castellà, i viceversa, i ni tan sols hi ha estadístiques sobre les interferències recíproques en èpoques menys remotes. L'autor dona una llista d'interferències lèxiques castellanes aparegudes durant els segles XVI i XVII, però a diferència del que el títol podria suggerir, no s'hi exposen catalanismes del castellà parlat (o escrit) als Països Catalans durant el mateix període.

L'opinió que la interferència és més gran en la direcció del castellà al català també es troba en els comentaris de Blas Arroyo (pàg. 12) sobre la

² Sinner, Carsten (1999): “Das Spanische in Katalonien.” Dins: *Grenzgänge* 11, 93–126.

contribució de Margarita Porcar Miralles. En el seu treball, intitulat “Algunas consideraciones históricas sobre el contacto de las lenguas española y catalana” (pàg. 189–200), l'autora es proposa proporcionar informació històrica perquè serveixi “de marco para entender las peculiaridades de la interferencia lingüística en una comunidad de habla en la que la situación de bilingüismo es predominante” (pàg. 189). També aquesta autora (pàg. 189) esmenta aquesta opinió. Com van provar diferents estudis sobre el castellà de Catalunya, la influència del català sobre aquesta llengua és molt més àmplia del que es pensava (cf. Sinner 2002a),³ cosa que indica que també en el castellà de les altres regions catalanoparlants podria haver sorpreses pel que fa a les freqüències d'elements presos de la llengua de contacte més important. L'autora afirma, però, que existeix un “incremento notable de las interferencias en dirección catalán → español” (pàg. 195). Ens sembla que aquest tipus d'afirmació només es pot fer sobre la base d'estudis quantitius del percentatge d'interferència i dels diferents tipus d'interferència dins de la llengua al llarg d'algunes dècades, i, sobretot, caldria comprovar que tots els resultats dels estudis comparats s'hagin obtingut sobre la mateixa base terminològica, és a dir, que operin amb la mateixa definició del que s'entén com a interferència. Els exemples de casos d'interferència catalana (pàg. 196) han de tractar-se amb molta prudència. No necessàriament es tracta d'interferències, sinó, potser, d'elements utilitzats pels parlants per haver-les adquirides amb l'adquisició del castellà, ja sigui dels pares que les utilitzaven, ja sigui en el tracte amb amics, professors, etc., ja que en una regió bilingüe, el mateix element pot ser utilitzat per raons molt diverses per distintes persones: en alguns casos, el castellà és una llengua secundària, apresada a l'escola i mai no utilitzada a casa, altres famílies tenen el castellà com a llengua familiar des de fa generacions (cf. Sinner 2002b al respecte).⁴ Que avui hi hagi més persones que mai amb competència oral i escrita de la llengua autòctona està canviant la seva influència sobre el castellà. No obstant això, abans d'afirmar que avui hi ha més casos d'interferència, haurien de fer-se més estudis quantitius i comparatius de les varietats del castellà de les regions catalanoparlants en diferents moments de la història del contacte de les dues llengües.

³ Sinner, Carsten (2002a): *El castellano de Cataluña. Aspectos cualitativos y cuantitativos*. Potsdam: Universität Potsdam (Tesi doctoral).

⁴ Sinner, Carsten (2002b): “Análisis contrastivo de un corpus oral de diferentes variedades del castellano: aspectos cuantitativos y cualitativos.” Dins: Claus D. Pusch / Wolfgang Raible (eds): *Romanische Korpuslinguistik. Romance Corpus Linguistics. Korpora und gesprochene Sprache. Corpora and Spoken Language*. Tübingen: Narr, 279–292.

A continuació, Salvador Insa Sales s'ocupa de "La interferència de l'anglès sobre el català" (pàgs. 201–205). Com que per diferents raons la "interferència de l'anglès sobre el català avui en dia [...] és difícil d'estudiar i de predir" i donat "que no hi ha avui en dia arreu del món un lloc on català i anglès es barregen fins al punt que poguessin [sic] tenir una influència recíproca" (pàg. 201), l'autor va triar una situació històrica on sí que va ocórrer, la dominació de Menorca pels anglesos durant gairebé quasi tot el segle XVIII, i es limita a donar llistes d'elements anglesos del català menorquí extrets d'estudis de Donaldson (1978), Badia i Margarit (1953) i Escudera Manent (1915).

L'última part del volum comprèn només tres intervencions. S'hi reuneixen els textos de la segona taula rodona sobre els "*Corpora* de lengua oral".

En la seva contribució "El *corpus* de conversación coloquial elaborado por el grupo Val.Es.Co (Valencia, Español Coloquial)" (pàgs. 209–216), Antonio Hidalgo Navarro proporciona informació sobre la història del grup Val.Es.Co. i sobre l'elaboració del primer corpus de llengua oral, publicat l'any 1995, i el segon corpus encara no publicat en el moment de la publicació del volum ressenyat. S'hi exposen, a més, molt breument, els criteris per a la delimitació de l'objecte d'estudi, els criteris de selecció dels informants i les dades tècniques.

L'aportació de José R. Gómez Molina, "El *corpus* del español hablado de Valencia: Proyecto Para El Estudio Sociolingüístico del Español de España y América (PRESEEA)" (pàgs. 217–235), versa sobre el segon corpus de l'espanyol parlat de València, integrat en el *Proyecto para el estudio sociolingüístico del español de España y América*. L'autor exposa el projecte d'investigació en el que s'engloba el corpus que pretén "identificar lo característico del español hablado de Valencia, variedad dialectal utilizada por aquellos hablantes autóctonos o residentes, que tienen conciencia de pertenecer a esta comunidad de habla" (pàg. 218), i n'explica alguns aspectes teòrics, els objectius i la metodologia. Finalment, es presenten la fitxa tècnica i el sistema de transcripció utilitzats.

José Luis Blas Arroyo tanca el volum amb la presentació del projecte "Materiales para la compilación y estudio de un *macrocorpus* sociolingüístico del español en la comunidad de habla castellanense" del Laboratorio de Sociolingüística de la Universitat Jaume I, i també explica la història del projecte, els seus objectius i la metodologia adoptada.

Valoració global

La falta de definicions d'*interferència* no és l'únic problema terminològic del volum: no queda clar com s'entén el concepte de *comunitat de parla* usat en algunes de les contribucions, tant en singular com en plural, per fer referència al conjunt de parlants en un determinat lloc (cf., per exemple, Blas Arroyo pàg. 12 i 13, Gómez Molina pàg. 59, Gómez Molina pàg. 218), i sembla que en el cas de Castelló, fins i tot es parla, de forma alternativa, de *comunidad* i *comunidades de habla castellanense* (cf. Blas Arroyo pàg. 237). Cal recordar, però, que alguns autors mantenen que a les regions bilingües espanyoles hi ha superposicions o creuaments de diferents comunitats de parla, i que “los hablantes pertenecen eventualmente a una única comunidad —en caso de los monolingües castellanohablantes— o a más de una —los bilingües individuales” (Blas Arroyo 1998: 31).⁵ Ens sembla, però, que la noció de *comunidad de habla* és massa restringida i no permet tenir en compte les xarxes socials o comunicatives (anglès *social networks*) dins de les quals es mou una persona bilingüe o plurilingüe en una societat caracteritzada pel domini de més d'una llengua per la majoria dels seus constituents. Aquesta forma d'enfocar la *comunitat de parla* ha estat criticat durament per altres lingüistes que mantenen precisament que la variació es més comprensible si s'analitzen les xarxes socials de l'individu i la seva mobilitat (cf. Milroy 1980, Downes 1998: 105–126, Boix 2002).⁶ Segons Downes (1998: 196), totes les persones es mouen dins de xarxes socials, indiferentment de la societat en què viuen. Si es tenen en compte les xarxes socials, és factible aproximar-se a la idea de l'individu en una comunitat local. El multilingüisme porta, necessàriament, a una gamma molt àmplia de possibles relacions i comportaments lingüístics massa complexos com per a poder integrar-se en un model que es basa en dues comunitats de parla superposades o creuades.

Tampoc no sembla indicat parlar de “procesos de hibridación lingüística” (Blas Arroyo, pàg. 12) per fer referència a la interferència lingüística i

⁵ Blas Arroyo, José Luis (1998): “El concepto de comunidad de habla y su utilidad para la descripción del bilingüismo social.” Dins: Blas Arroyo, José Luis: *Las comunidades de habla bilingües. Temas de sociolingüística española*. Zaragoza: Pórtico, 15–32.

⁶ Milroy, Lesley (1980): *Language and Social Networks*. Oxford: Blackwell; Downes, William (1998): *Language and Society*. 2nd, thoroughly revised ed. Cambridge: Cambridge University Press; Boix Fuster, Emili (2002): “Barcelona 2000: un état de la question sociolinguistique.” Dins: *Terminogramme, Revue de recherche et d'information en aménagement linguistique et en terminologie* 103/104, 213–243.

als canvis de codi, perquè *hibridació* evoca barreja, i s'ha refusat la idea d'una barreja de llengües (en el sentit de qualsevol mescla d'elements d'elles) i l'opinió d'alguns autors segons els quals a Barcelona hi ha una *llengua híbrida, català* (Moya / Lago 1977: 192) o “modalitats criolles de llenguatge” (López 1984: 55).⁷

El volum és ple d'errors ortogràfics (per exemple, *interpetación* [pàg. 54], *Llei d'Us* en lloc de *Llei d'Ús* [pàg. 55], *metroplítana* [pàg. 59], *matched guise technique* [pàg. 61 i 63] vs. *matched-guise technique* [pàg. 63], *Teh Hague* [pàg. 82], *Heildelberg* en lloc de *Heidelberg* [pàg. 151], *interférances linguistiques* [pàg. 184], *excalamciones* [pàg. 233]), frases incompletes (com ara “Los mentalistas, para quienes la actitud es un estado mental suscitado por estímulos de algún tipo que pueden condicionar las respuestas del individuo” [pàg. 56]), referències a publicacions no llistades a les bibliografies, etc., de manera que sembla molt improbable que s'hagi fet una lectura de correcció exhaustiva abans d'enviar el llibre a la impremta. A més, sembla que els autors de les contribucions ni tan sols van rebre indicacions tipogràfiques i d'estil, i si les van rebre, no les van seguir. Però homogeneïtzar continua sent responsabilitat estricta dels editors. Les bibliografies i les formes de citació no són homogènies. No sempre s'indiquen els llocs d'edició o les editorials; s'hi utilitzen abreviacions diferents (per exemple, *et al.* vs. *y otros*); els subcapítols a vegades porten títols, a vegades no, o porten títols peculiars com “Propósito del trabajo: desajustes contextuales y diccionario” (pàg. 105), on falta precisar què es farà amb els *desajustes contextuales* perquè sinó diu simplement que “se propone desajustes contextuales”; paraules estrangeres es posen en cursiva, entre parèntesis o entre cometes (per exemple, “ikastola” [pàg. 23] vs. “enskaldunes” [pàg. 43], etc.); citacions o paraules en altres llengües es tradueixen un cop entre parèntesis, un cop en notes, o simplement es posen sense explicacions (com ara *background* en lloc de *trasfondo* o *fondo*, pàg. 42); s'hi utilitzen, en textos en castellà, paraules de les altres llengües cooficials espanyoles en lloc dels vocables correspo-

⁷ Moya, Gonzalo / Jesús Lago (1977): *Bilingüismo y trastornos del lenguaje en España*. Madrid: Saltés; López del Castillo, Lluís (1984): *Llengua standard i nivells de llenguatge*. 2a ed. rev. i actualitzada. Barcelona: Laia. – Cf. Lluís Payrató (1985): *La interferència lingüística. Comentaris i exemples català-castellà*. Pròleg de Joan Solà. Barcelona: Curial / Abadia de Montserrat, pàg. 72 i la discussió de la terminologia en Carsten Sinner (2001): “Zur Terminologie in der Sprachkontaktforschung: Bilinguismus und Diglossie, Interferenz und Integration sowie tertiärer Dialekt.” Dins: Gerda Haßler (ed.): *Sprachkontakt und Sprachvergleich*. Münster: Nodus, 125–152.

nents en castellà (com *euskaldunes* en lloc de *vascobablantes*, pàg. 43) (que equival a dir *London* en lloc de *Londres* i *United States* en lloc d'*Estats Units*).

És important que es publiquin treballs sobre la temàtica tractada al volum aquí ressenyat, però s'ha de dir que la preparació i l'edició d'un volum d'actes requereix més dedicació que no pas limitar-se a recollir les contribucions, maquetar-les una mica i enviar-les a l'editorial. Sorpren la poca cura que es va tenir amb els aspectes formals, i més quan una part de les contribucions és dels propis editors. És una llàstima, particularment quan se sap que molts projectes de publicació mai no poden realitzar-se per falta de diners. Editar per editar no ens sembla el camí més adequat.

Carsten Sinner (Berlin)